תורה אור

אלמא קסברי *דאסור לקנאות ומאן דאמר מותר לקנאות מהו לשון קינוי? אמר רב נחמן בר יצחק אין קינוי אלא לשון התראה וכן הוא אומר °ויקנא ה' לארצו" (יואל ב) תניא היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר והקב"ה מכריז עליו בגלוי שנאמר °ועבר עליו רוח קנאה" (במדבר ה) ואין עבירה אלא לשון הכרזה שנאמר °ויצו משה ויעבירו קול במחנה" (שמות לו) ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות שנא' א] °איש איש כי תשטה אשתו" (במדבר ה) תשטה כתיב תנא דבי רבי ישמעאל °מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה *שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה אמר ליה רב פפא לאביי והא כי כתיבה קינוי בתר סתירה וטומאה הוא דכתיבה? א"ל "ועבר" וכבר עבר, אלא מעתה °"ועבר לכם כל חלוץ" (במדבר לב) ה"נ? התם מדכתיב °ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו" (שם) משמע דלהבא, אלא הכא, אי ס"ד כדכתיבי (א) ועבר, בתר טומאה וסתירה קינוי למה לי. תנא דבי רבי ישמעאל אין אדם מקנא לאשתו אא"כ נכנסה בו רוח שנאמר "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו" מאי רוח? רבנן אמרי רוח טומאה רב אשי אמר רוח טהרה *ומסתברא כמאן דאמר רוח טהרה דתניא וקנא את אשתו רשות דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר חובה אי אמרת בשלמא רוח טהרה שפיר אלא אי אמרת רוח טומאה רשות וחובה לעיולי לאיניש רוח טומאה בנפשיה? גופא וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר חובה, *°לה יטמא (ויקרא כא) רשות דברי רבי ישמעאל ור"ע אומר חובה °לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה) *רשות דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר חובה אמר ליה רב פפא לאביי ואמרי לה רב משרשיא לרבא לימא ר' ישמעאל ור' עקיבא בכל התורה כולה הכי פליגי דמר אמר רשות ומר אמר חובה? א"ל הכא בקראי פליגי: ① וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר חובה מ"ט דר' ישמעאל סבר לה כי האי תנא דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר כלפי שאמרה תורה °לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט) יכול כגון זו ת"ל "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו" ור"ע קינוי אחרינא כתיב ורבי ישמעאל *איידי דבעי למיכתב "והיא נטמאה, והיא לא נטמאה" כתיב נמי "וקנא את אשתו" לכדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונישנית לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ② לה יטמא רשות דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר חובה מ"ט דר' ישמעאל איידי דכתי' °אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו" (שם כא) איצטריכא למיכתב "לה יטמא" ור' עקיבא מכי °"אם לשארו" (שם) נפקא "לה יטמא" למה לי, לחובה, ורבי ישמעאל *לה מיטמא ואין מיטמא לאיבריה

ורבי

אלמא קסברי דאסור לקנאות · כיון דאמרי לשון הטלת קנאה הוא אלמא אסור : ולמ"ד מותר לקנאות מאי לשון קינוי : ויקנא ה' לארצו · התרה בילק והסיל וגזם שלא ישחיתו · עוד את ארצו דבשילוח גובאי מפתני פרשה לעיל · לארצו על ארצו כמו וישאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כו) על אשתו האתם תריבון לבעל (שופטים ו) : אדם עובר עבירה. כגון אשה פרוצה עוברת בסתר : והקב"ה מכריז בגלוי · שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר מתפרסם בגלוי : ואין עבירה גרסינן : לשון הכרזה · הקב"ה מתכוין להעביר קול : רגלים לדבר · שנטמאת : והא כי כתיב קינוי בתר סתירה וטומאה · דאיתהימן בה עד אחד כתיב "ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה וגו'" וסמיך ליה "ועבר עליו וגו'" אלמא בלא קינוי נמי עד אחד מהימן בטומאה : ועבר לכם כל חלוץ · בבני גד ובבני ראובן כתיב שהיה משה מצוה אותם לעבור עם יהושע את הירדן : תשובו · מוכיח דלהבא הוא : נכנסה בו רוח · ממרום ולקמן מפרש רוח טהרה או רוח טומאה ע"י שטן הבא להטעותו להקניט את אשתו : רבנן · דבי רב אשי אמרי רוח טומאה : רוח טהרה · שנואה את הפריצות : ומסתברא כמ"ד · דרוח דקאמר רבי ישמעאל טהרה היא : דתניא · דקאמר רבי ישמעאל רשות פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמייהו : שפיר · אי רשות אי חובה : ר' עקיבא אומר חובה · שאסור לשחרר עבדו : בכל התורה · בכל עשה שבתורה א"כ אין לך מצות עשה לרבי ישמעאל חובה : דתניא · לא גרסינן אלא הדר ונקיט למילתייהו לפרושי כל חדא באפי נפשה : כלפי · כמו אחרי שאמרה תורה שאסור להביא עצמו לידי שנאה ותגר : יכול אף זה כן · שיראה את אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם שכניה לא יקנא לה. כלפי לשון כנגד : תלמוד לומר וקנא · אם רצה לקנא הרשות בידו ומשום דאי לא כתיב קרא הוה אמינא דאסור הוא דא"ר ישמעאל הכא רשות אבל בכל מצות עשה שבתורה לא אמר הכי : קינוי אחרינא כתיב · "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה" חד לרשות וחד לחובה : ורבי ישמעאל · אמר לך אידי דבעי למיכתב "והיא נטמאה , והיא לא נטמאה" שספק הוא בידיע והעפ"כ אסרה הכתוב מספק, כתב נמי "וקנא" אחרינא ואף ע"ג דמצי למיכתב הכי "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה" אפילו הכי אורחיה דקרא לחזור ולשנות את האמור מפני דבר אחר המתחדש בכפילתו : איצטריך למיכתב לה יטמא · לומר שמותר ליטמא לקרובים הללו : מכי אם לשארו נפקא · "לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' ולאחותו הבתולה" וממילא שמעינן דמיטמא לאלו : לה יטמא · אם מתה, ואינו מטמא לאיבריה אם אחד מאלו מוכה שחין ואיבריו נופלין אין מיטמא להן דקיימא לן בהעור והרוטב (חולין דף קכח:) אבר מן החי מטמא כאבר מן המת ואיצטריך "לה" למעוטי איבריה :

רבי ישמעאל אומר רשות · תימה לרבי וכי לית להו הא דאמר בשלהי מסכת מכות (דף כג:) שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר להו או לר' עקיבא טפי להו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר' עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי' דר' אליעזר אמר חובה ואין להקשות הא אמרינן לעיל המקנא דיעבד אין אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא דתני כי הך לישנא סבירא ליה הכי אבל ר' אליעזר לא סבירא ליה הכי והכי נמי אמרי' בפ' קמא דקידושין (דף כא.) וגואל את ממכר אחיו ר' אליעזר אומר חובה ובפרק השולח (גיטין דף לח:) נמי *אמרינן לעולם בהם תעבודו חובה ואין להקשות נמי מפ"ב דמכות (דף יב.) דאמר ר' עקיבא ורצח גואל הדם רשות מי כתיב ירצח והכא אמרינן וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי קינויין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר התם רשות ומפרש טעמא אתיא דר' יהושע כבית הילל דבית הילל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא יקנא רצה לגרש יגרש והא ר' עקיבא מיקל התם טפי מבית הילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה ואמר אתיא דר' אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר מצא בה דברים כעורים לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר חובה והא תניא משום בית שמאי אין לי אלא היוצאת משום ערוה מנין היוצאת משום דראשה פרוע ולדדיה מפורמין וזרועותיה חלוצות (ב) ת"ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי מצא קיימת כאן בעדים וכאן שלא בעדים ותימה לפי הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה למיתני סוטה בתר גיטין ובתר סוטה נזיר כסדר פרשיות ובתר נזיר נדרים ובתר נדרים כתובות :

לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש · תימה לרבי היכא דאיכא למדרש כי הכא אמאי לא דרשינן לה כדאמר *גבי קל וחומר מילתא דאתיא מקל וחומר טרח וכתב לה קרא ואפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשינן *וכן בפרק כל שעה (פסחים דף כד:) כל היכא דאיכא למדרש לא מוקמינן ליה בלאוי יתירי :

לה יטמא מצוה · וכ"מ לעוסק במצוה כדאמרינן בסוף פרק משוח מלחמה (לקמן דף מד.) ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות כדאמרי' בפרק טבול יום (זבחים ק:) מעשה ביוסף הכהן וכו' :

ורבי

הם

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ד מהלכות סוטה הל' יח סוה"ע אה"ע סי' קעח סעיף כא:

י ג מיי' פ"ב מהלכות אבל הלכה ו סמג עשין נח ולאוין רלס טוש"ע י"ד סימן שעג סעיף ג :

יא ד מיי' פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט :

יב ה מיי' פ"ב מהלכות אבל הלכה יד סמג עשין נח ולאוין רלה טור ש"ע י"ד סימן שעג סעיף ט :

נ"ל אמר

מסורת הש"ס

[לעיל ב.]

[לעיל ב: נדה ג.]

[זבחים ק.]

[גיטין לח:]

[פסחים סה: יבמות נד: ושם נסמן]

[ב"ק סה: שבועות יט. מנחות י.]

[נזיר מג:]

[פסחים יח: ועוד י"ג פעמים בש"ס]

[פסחים עז:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי ס"ד כדכתיבי ונסתרה והיא נטמאה ועבר בתר טומאה : (ב) תוס' ד"ה ר' ישמעאל וכו' וזרועותיה חלוצות מנין ת"ל כי מלא :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' שנאמר איש איש כי תשטה אשתו . עי' במהרש"א בח"א שפי' דהל"ל כי תטה ומדכתיב תשטה ר"ל לשון שטות :

גליון הש"ס

גמ' מפני מה האמינה תורה. עיין מרדכי פרק הגוזל קמא סי' קל"ח :

במדבר ה:יג

ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והיא לא נתפשה

יד: ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה

ויקרא כא:א

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

ב: כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו

ג: ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא

נושא

תיאורים הקשורים לאדם

הזוהר

עקיבה

במדבר ה:יד

ועבר עליו רוח קנאה

וקנא את אשתו והיא נטמאה

או עבר עליו רוח קנאה

וקנא את אשתו והיא לא נטמאה

נושא

מח' ר' ישמעאל

ור"ע בג' מצות

אם רשות

או חובה

1. וקנא את אשתו

2. לה יטמא

3. לעולם בהם

תעבודו

מבנה

③ - ① פירוט ג' המצוות שבהם חלוקי ר' ישמעאל ור"ע ומסבר מחלוקתם